

Suomalaiset saavat lapsen yhä todennäköisemmin vasta toisessa tai myöhemmässä liitossaan

Suomessa 2010-luvun alusta lähtien tapahtuneella syntyvyyden laskulla on merkittäviä ja pitkäaikaisia yhteiskunnallisia seurauksia. Haasteena on muun muassa väestön ikääntyminen: yhä pienempi joukko työikäisiä aikuisia huolehtii yhä suuremmasta määrästä ikääntyneitä eläkeläisiä. Syntyvyyden vajoamisen syyt ovat siksi hyvin polttava kysymys sekä tiedeyhteisölle että poliittisille päättäjille. Yksi mahdollinen syy syntyvyyden vähenemiselle on parisuhteiden muodostamista koskevien normien ja käyttäytymisen muuttuminen.

Tuore tutkimukseni (Andersson 2023) osoittaa, että Suomessa nuoret ikäluokat (kohortit) saavat harvemmin lapsia ensimmäisessä liitossaan kuin vanhemmat ikäluokat. Toisaalta he saavat yhä todennäköisemmin lapsia myöhemmissä parisuhteissaan, eli ensimmäisen liiton purkautumisen jälkeen.

Tämä Tietoa päätösten tueksi -artikkeli kiteyttää tutkimuksen tulokset ja antaa evästyttä perhepoliittisille toimenpiteille sekä päätöksenteolle, jolla pyritään tukemaan syntyvyyttä ja perheen perustamista.

Parisuhteiden muutokset selittävät osaltaan syntyvyyden kehitystä

Suomalaiset saavat lapsia useimmiten parisuhteessa. Parisuhteiden muodot ja niitä koskevat normit muuttuivat 1900-luvulla voimakkaasti. Suurten ikäluokkien syntyamiseen johtaneen vauvabuumin aikana oli tyypillistä, että avioliittoja solmittiin paljon ja nuorella iällä. Viimeaikaiseen syntyvyyden laskuun taas liittyy avioerojen ja avioliittoa epävakampien parisuhdemuotojen, kuten avoliittojen, yleistymisen. Nämä laajalaiset muutokset heijastavat monia toisiinsa kytkeytyviä kulttuurisia ja taloudellisia kehityskulkuja (Cherlin 2016).

- Suomessa nuorten aikuisten avo- ja avioliitot purkautuvat yhä useammin ennen kuin pari saa lapsia.
- Toisaalta yhä useammat saavat lapsia toisessa tai myöhemmissä liitoissaan.
- Muutokset nuorten aikuisten liittojen muodostumisessa ja kestossa selittävät osaltaan viimeaikaista syntyvyyden vajoamista.

Tarkastelemalla nykyisiä lastensaamisen ja parisuhteiden muotoja Suomessa ja muualla olemme saaneet paljon tietoa syntyvyyden laskun ja parisuhteiden muutosten välisestä suhteesta. Yksi keskeinen johtopäätös on, että parisuhteiden määrä ei niinkään ole vähentynyt, mutta niissä syntyy aiempaa vähemmän lapsia (Hellstrand ym. 2022).

Ei siis voida sanoa, että syntyvyyden lasku johtuisi suoraan siitä, että suomalaiset eivät enää muodostaisi parisuhteita.

Tulokset: Valtaosa saa edelleen lapsen ensimmäisessä liitossaan, mutta osuus vähenee

Parisuhteiden dynamiikka voi kuitenkin vaikuttaa syntyvyyteen. Esimerkiksi jos parisuhteet purkautuvat ennen kuin ne johtavat lasten saamiseen, perheellistymisen prosessi alkaa alusta: lasta toivovan on löydettävä uusi kumppani, jonka kanssa voi harkita perheen perustamista (Rahnu & Jalovaara 2023).

Tuoreessa tutkimuksessani tarkastelin yksilöiden keskimääräistä lapsilukua hedelmällisen tai muuten määritellyn lastensaanti-ian päättyessä. Laskin, kuinka suuri osuus lapsista saatiin tietystä parisuhde-muodossa eri ikäluokissa (kohorteissa). Otin huomioon muun muassa sen, monesko liitto oli kyseiselle henkilölle. Onko kyseessä ensimmäinen, toinen vai myöhempi liitto? Saadaanko lapsia ensimmäisessä parisuh-teessa, jossa muutetaan kumppanin kanssa yhteen, vai syntyykö lapsia myöhemmissä liitoissa – sen jälkeen, kun ensimmäinen liitto on päättynyt eroon?

Jos kaikki muut tekijät pysyvät ennallaan, jälkimmäisen mallin odotetaan olevan yhteydessä myöhempään ja vähäisempään lastensaantiin, koska perheellistymisen prosessi on tällöin epävakaampi. Kaikki, jotka löytävät ensimmäisen kumppanin, eivät löydä toista kumppania. Lisäksi liittojen purkautuminen viivästyttää lasten saamista, mikä kaventaa aikaikkunaa, jolloin parisunnan on mahdollista saada lapsia.

Tutkimus päättyi kahteen keskeiseen havaintoon. Ensinnäkin ”perinteinen” malli, jossa lapsia saadaan ensimmäisessä liitossa, on edelleen yleisin. Niissä kohorteissa, joita pystyimme seuraamaan koko lastensaanti-ian ajan, noin kolme neljäsosaa lapsista syntyi ensimmäisessä liitossa. Lasten syntyminen tapahtuu siis tyypillisimmin ensimmäisen puolison kanssa eikä vasta useiden päättäneiden liittojen jälkeen.

Jokaisen nuoremman ikäluokan kohdalla ensimmäisessä liitossa syntyneiden lasten osuus kuitenkin vähenee verrattuna toisessa tai myöhemmässä liitossa syntyneiden lasten osuuteen. Tämä toistuu sekä miehillä että naisilla ja riippumatta koulutustasosta – nämä kaksi taustatekijää selittävät usein eroja parisuhteiden ja lasten saamisen dynamiikassa.

Tutkimuksen tulokset siis vahvistavat, että yhä useampi suomalainen saa lapsia vasta erottuaan ensimmäisestä (lapsestomasta) liitostaan. Tällaisen parisuhdekäyttäytymisen uskotaan yleisesti ottaen johtavan syntyvyyden vähenemiseen.

Politiikkasuositukset

Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että syntyvyyden vajoaminen kytkeytyy nuorten aikuisten parisuhteiden muutoksiin. Kyseinen tutkimus ei selvittänyt (subjektiivisiä) syitä siihen, miksi ihmiset eivät saa lapsia ensimmäisen puolison kanssa.

Havainnot ovat kuitenkin yhdenmukaisia niiden tutkimusten kanssa, jotka koskevat nuorten ikäluokkien parisuhtenormeja, -odotuksia ja -mieltymyksiä (esim. Bergström 2022). Tällaisia selitysmalleja voidaan kutsua pikemminkin kulttuurisiksi kuin taloudellisiksi selityksiksi, koska käyttäytymistä ei voi selittää ensisijaisesti taloudellisilla olosuhteilla. Tästä herää kolme huomiota:

Ensinnäkin lapsiperheiden taloudellinen tukeminen ei välttämättä lisää syntyvyyttä: lapsiperheiden vanhemmat ovat jo löytäneet kumppanin, jonka kanssa perustaa perhe. Jos parisuhdedynamiikka ohjaa lasten saamista, taloudellisen tuen vaikutus syntyvyyteen voi jäädä hyvin rajalliseksi.

Toiseksi, jos poliittisella päätöksenteolla pyritään vaikuttamaan ihmisten parisuhdekäyttäytymiseen, on punnittava toimien kustannuksia suhteessa niiden odotettuun tehokkuuteen. On hyvin mahdollista, että lasten saamisen lykkäytyminen toiseen tai myöhempään liittoon heijastaa yhteiskunnassa nykyään vallitsevia mieltymyksiä. Tällaisten henkilökohtaisten valintojen muuttamiseen tähtäävä politiikka edellyttäisi huolellista eettistä harkintaa.

Lisäksi arvioitaessa politiikkatoimia ja -ohjelmia, joilla on pyritty edistämään parisuhteisiin sitoutumista (avioliittoa) tai estämään parisuhteiden purkautumista (Berger ja Carlson 2020), on todettu, että parisuhdekäyttäytymiseen vaikuttaminen on erittäin vaikeaa.

Lisätietoa

erikoistutkija Linus Andersson, Turun yliopisto (linus.andersson@utu.fi)

Lähteet

Andersson, L. (2023). A Novel Macro Perspective on Family Dynamics: The Contribution of Partnership Contexts of Births to Cohort Fertility Rates. *Population and Development Review*, 49(3), 617–649.

Berger, L. M., & Carlson, M. J. (2020). [Family Policy and Complex Contemporary Families: A Decade in Review and Implications for the Next Decade of Research and Policy Practice](#). *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 478–507.

Bergström, M. (2022) *The New Laws of Love. Online Dating and the Privatization of Intimacy*, London, Polity Press.

Cherlin, A. J. (2016). A happy ending to a half-century of family change? *Population and Development Review*, 42(1), 121–129.

Hellstrand, J., Nisén, J., & Myrskylä, M. (2022). [Less Partnering, Less Children, or Both? Analysis of the Drivers of First Birth Decline in Finland Since 2010](#). *European Journal of Population*, 38(2), 191–221.

Rahnu, L., & Jalovaara, M. (2023). [Partnership dynamics and entry into parenthood: Comparison of Finnish birth cohorts 1969–2000](#). *Advances in Life Course Research*, 56, 100548.